

Phát huy vai trò chủ thể của người dân trong xây dựng nông thôn mới

BÙI THỊ THU HƯƠNG*

Qua thực tiễn hơn 5 năm triển khai, với nhiều chủ trương, chính sách hỗ trợ của Nhà nước, Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới (NTM) đã thực sự đi vào cuộc sống, bộ mặt nông thôn đã có nhiều đổi mới, đời sống của người dân được cải thiện đáng kể. Đặc biệt, người dân đang thể hiện rõ vai trò chủ thể của mình trong xây dựng NTM, từ đó, nội lực của cộng đồng đã được nhân lên thành sức mạnh.

KHI NGƯỜI DÂN LÀM CHỦ

Thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần thứ 7 Ban Chấp hành Trung ương Đảng Khoá X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn, Thủ tướng Chính phủ đã có Quyết định số 491/QĐ-TTg, ngày 16/04/2009 ban hành Bộ tiêu chí quốc gia về NTM và Quyết định số 800/QĐ-TTg, ngày 04/06/2010 phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020. Theo đó, các xã NTM có kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội từng bước phát triển hiện đại. Cơ cấu kinh tế và các hình thức tổ chức sản xuất hợp lý, gắn nông nghiệp với phát triển nhanh công nghiệp, dịch vụ; gắn phát triển nông thôn với đô thị theo quy hoạch... Theo Bộ tiêu chí quốc gia về NTM, mục tiêu đặt ra là đến năm 2015 có 20% số xã đạt chuẩn NTM và đến năm 2020 có 50% số xã đạt chuẩn NTM. Để đạt được mục tiêu đề ra, ngoài việc nhất thiết phải có thể chế, chính sách phù hợp, thì điều không kém phần quan trọng là phải khơi dậy được tinh thần đoàn kết, ý thức vươn lên của người dân để xây dựng NTM, đó chính là nội lực của cộng đồng nông thôn.

Nghị quyết 7, Trung ương khoá X cũng đã xác định: nông dân là chủ thể của quá trình phát triển nông nghiệp và xây dựng NTM, là lực lượng quyết định xây dựng nông thôn hiện đại gắn với giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc... Sớm xác định vai trò chủ thể của người dân, không ai hiểu nông thôn bằng chính những người nông dân đã bao đời gắn bó với địa phương, quê hương mình. Do đó, xây dựng nông thôn phải do chính người dân làm chủ. Chính phủ đã giao quyền tự quyết cho người dân nông thôn. Người dân sẽ tự tìm ra nhu cầu thiết thực để quyết định việc nào làm trước, việc nào làm sau, làm như thế nào là phù hợp và Chính phủ đã ưu tiên hỗ trợ nguồn lực cho các nhu cầu thiết thực này.

Sự tham gia của người dân vào xây dựng NTM là nhân tố quan trọng có ý nghĩa quyết định sự thành

bại của việc áp dụng phương pháp tiếp cận dựa vào nội lực của cộng đồng làm chủ trong thí điểm mô hình. Khi tham gia vào quá trình phát triển NTM với sự hỗ trợ của Nhà nước, người dân tại các vùng dân cư nông thôn sẽ từng bước được tăng cường kỹ năng, năng lực về quản lý nhằm tận dụng triệt để các nguồn lực tại chỗ và bên ngoài. Vai trò của người dân ở đây được thể hiện: Dân biết, dân bàn, dân đóng góp, dân làm, dân kiểm tra, dân quản lý và dân hưởng lợi. Bên cạnh đó, những mô hình thành công đều đã phát huy tốt dân chủ trong việc tham gia giám sát, phản biện xã hội, giám sát thu, chi, sử dụng tài chính ngân sách và các khoản đóng góp, nhất là trong xây dựng kết cấu hạ tầng nông thôn. Qua đó, người dân sẽ được Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020 bảo vệ quyền lợi chính đáng của mình.

Thông qua phong trào “Nông dân thi đua xây dựng NTM” tại 63 tỉnh, thành phố, theo Văn phòng Điều phối, tính đến tháng 05/2015, nông dân đã hiến gần 24 triệu m² đất, đóng góp trên 2.000 tỷ đồng, trên 29 triệu ngày công để làm mới, sửa chữa trên 1,2 triệu km đường giao thông nông thôn, kênh mương nội đồng và hàng ngàn nhà văn hóa thôn, ấp, bản. Với sự hỗ trợ của Nhà nước và sự đóng góp của cộng đồng, đặc biệt là sự đóng góp của chính người dân nông thôn, kết quả thực hiện NTM đã đạt nhiều kết quả tích cực.

* ThS., Bộ Kế hoạch và Đầu tư | Email: thuhuongmpi@yahoo.com

NHỮNG VẤN ĐỀ ĐANG ĐẶT RA

Thực tế cho thấy, tại nhiều địa phương, nhận thức của cấp ủy Đảng, chính quyền và người dân vẫn còn nhiều hạn chế. Không ít địa phương coi Chương trình xây dựng NTM là cơ hội để có được nguồn đầu tư từ nhân dân và Nhà nước để xây dựng kết cấu hạ tầng, mà coi nhẹ vai trò chủ thể là người dân. Cũng có không ít người dân chưa nhận thức được họ là “chủ thể” của Chương trình này. Họ cho rằng, đây là chương trình đầu tư của Nhà nước cho địa phương mình, là việc của cấp trên, chứ không phải là việc của mình. Họ cũng chưa hiểu rõ rằng cùng với việc tham gia đóng góp sức lao động, tiền của, ý kiến vào các hoạt động xây dựng chương trình là việc tự đầu tư để góp phần nâng cao thu nhập trong các hoạt động kinh tế, giữ gìn nếp sống văn hóa, chỉnh trang ngõ xóm, giữ vững an ninh trật tự... góp phần nâng cao chất lượng đời sống của chính họ.

Đời sống vật chất, tinh thần của một bộ phận người dân nông thôn còn thấp; việc thực hiện chính sách an sinh xã hội còn nhiều bất cập, nhiều vấn đề bức xúc chưa được giải quyết triệt để, nhất là những khiếu kiện về đất đai; thiếu việc làm, thu nhập thấp, khoảng cách giàu nghèo giữa thành thị và nông thôn ngày một gia tăng, tỷ lệ hộ nghèo vẫn còn ở mức cao, nhất là vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc.

Hơn nữa, mặc dù việc triển khai chương trình xây dựng NTM đã nhận được sự đồng thuận cao của người dân, nhưng do đời sống của người dân nhiều nơi còn khó khăn, nên việc huy động nguồn lực phục vụ cho nhu cầu đầu tư, xây dựng còn rất hạn chế, chủ yếu phải dựa vào ngân sách nhà nước. Theo Báo cáo tổng kết Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM, tháng 05/2014, thực tế triển khai thực hiện Chương trình trong 3 năm (2011-2013) đã huy động được hơn 485.000 tỷ đồng. Trong đó, ngân sách nhà nước chiếm 33,4%, vốn tín dụng 47,7%, vốn huy động từ các doanh nghiệp 6% và dân đóng góp chiếm 12,9%.

Tuy nhiên, khi xem xét cơ cấu của từng nguồn vốn theo năm cho thấy, nguồn ngân sách nhà nước trong 3 năm 2011-2013 cơ bản ổn định, trong khi vốn huy động từ đóng góp của cộng đồng dân cư vào Chương trình có xu hướng giảm. Nguyên nhân có thể là do, hiện nay,

thu nhập của nông dân còn quá thấp. Điển hình như tại Ninh Bình, theo tiêu chí xây dựng NTM, đến năm 2015, để đạt chuẩn thì mức thu nhập bình quân đầu người/năm của khu vực nông thôn phải đạt 26 triệu đồng/người, nhưng thu nhập bình quân đầu người/năm khu vực nông thôn Ninh Bình mới đạt 19,5 triệu đồng (Bùi Văn Tiến, 2014). Với mức thu nhập thấp như vậy việc huy động nông dân đóng góp xây dựng NTM chắc chắn đang và sẽ còn rất khó khăn.

Theo Văn phòng Điều phối Chương trình Mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020, tính đến hết tháng 05/2015, cả nước có 1.003 xã hoàn thành 19/19 tiêu chí, chiếm 11,2% trong tổng số hơn 8.900 xã cả nước; khoảng 15,4% số xã đạt từ 15-18 tiêu chí. Đặc biệt, số xã chỉ đạt dưới 5 tiêu chí giảm mạnh, từ 82% năm 2010 xuống còn 6,75%. Dự kiến, đến cuối năm 2015, sẽ có khoảng 1.800 xã cả nước đạt chuẩn NTM.

MỘT SỐ ĐỀ XUẤT

Xây dựng NTM là nhiệm vụ chiến lược, đang đặt ra nhiều vấn đề cần tập trung nỗ lực của Nhà nước và nhân dân, giải quyết những vấn đề cấp bách, đồng thời tạo ra tiền đề cho những giai đoạn tiếp theo. Chính vì vậy, để phát huy hơn nữa vai trò chủ thể của nông dân trong xây dựng NTM ở nước ta hiện nay, theo chúng tôi, cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp sau:

Một là, cần khơi dậy tinh thần đoàn kết, ý thức vươn lên của người dân trong xây dựng NTM. Theo đó, người dân tham gia đầu tư phát triển sản xuất, xây dựng chỉnh trang nhà ở, tham gia đầu tư các công trình công ích, như: giao thông, thủy lợi, tham gia các hoạt động y tế, giáo dục, môi trường...

Thực tế cho thấy, thời gian qua, nhiều địa phương trong cả nước đã thực hiện tốt quy chế dân chủ cơ sở, huy động sức đóng góp của dân để xây dựng các công trình phúc lợi của địa phương với phương châm là: “Đề trăm lần không dân cũng chịu, khó vạn lần dân liệu cũng xong”. Những bài học kinh nghiệm trong phát huy sức mạnh quần chúng ở các địa phương vẫn còn nguyên giá trị trong giai đoạn hiện nay. Điều quan trọng là các ngành, các cấp cần tập trung tuyên truyền, vận động để mọi người dân hiểu rõ mục tiêu chính của Chương trình là nhằm nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của chính người dân nông thôn. Mục tiêu xây dựng NTM là phục vụ nhân dân, là sự nghiệp của dân, do dân làm, vì vậy cần phát huy vai trò làm chủ của nhân dân. Từ đó, từng người dân sẽ phát huy tốt vai trò chủ động, tích cực tham gia thực hiện Chương trình thông qua việc quyết định các vấn đề quan trọng, như: công tác quy hoạch, xây dựng danh mục công trình, kể cả việc góp vốn đầu tư... Đồng thời, cần có hình

thức biểu dương, khen thưởng thiết thực các tấm gương nông dân điển hình, tiên tiến trong các phong trào nông dân thi đua sản xuất, kinh doanh giỏi, phong trào xây dựng NTM.

Hai là, hoàn thiện chính sách đối với nông dân, bảo đảm lợi ích, phát huy dân chủ và khơi dậy mọi tiềm năng của nông dân trong xây dựng NTM. Cụ thể, cần thực hiện có hiệu quả mối quan hệ giữa chính sách kinh tế, chính sách xã hội, an sinh xã hội trong quá trình phát triển kinh tế của địa phương. Giải quyết tốt những bức xúc trong quá trình công nghiệp hóa và đô thị hoá, bảo đảm lợi ích cho người nông dân. Phát huy dân chủ ở cơ sở theo phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra và dân được hưởng”. Khơi dậy, sử dụng và phát huy tốt mọi tiềm năng của nông dân, như: nguồn nhân lực tại chỗ, ngành nghề đa dạng, kinh nghiệm trong sản xuất và sự gắn bó với quê hương. Tăng cường đầu tư, đưa công nghiệp về nông thôn, xây dựng NTM, gắn liền phát triển kinh tế với đào tạo con người mới ở nông thôn. Mở rộng các mô hình kinh tế ở nông thôn theo hướng đầu tư về khoa học, công nghệ, áp dụng mạnh mẽ khoa học, kỹ thuật vào sản xuất. Hình thành các vùng chuyên canh, các khu sản xuất tập trung... Nhân rộng các mô hình kinh tế trang trại, nông trại, khai thác tốt các chính sách của Nhà nước về hỗ trợ vốn sản xuất cho nông dân và khu vực nông thôn.

Tiếp tục đổi mới và đẩy mạnh phát triển công tác khuyến nông: Tiếp tục củng cố hệ thống khuyến nông, nhất là ở cấp xã, để làm tốt cả vai trò đào tạo, nâng cao kiến thức cho nông dân và dân cư sống ở nông thôn. Thực hiện cơ chế khuyến khích mạnh mẽ xã hội hóa các dịch vụ kỹ thuật ở nông thôn, kể cả thú y, bảo vệ thực vật, kiểm lâm, kiểm ngư, giám sát chất lượng vật tư và sản phẩm nông, lâm, ngư nghiệp. Thực hiện hợp tác, liên doanh, liên kết sản xuất ở nông thôn nhằm tạo cơ hội việc làm cho nông dân tham gia chế biến nông sản và tạo đầu ra cho tiêu thụ nông sản hàng hóa.

Ba là, tích cực đẩy mạnh đào tạo nghề cho nông dân bằng nhiều hình thức để đẩy mạnh sản xuất, kinh doanh trên chính quê hương mình, đặc biệt những hộ nông dân mất đất do công nghiệp hóa và đô thị hoá. Các cấp chính quyền cần tiếp tục cụ thể hóa chiến lược và chính sách đào tạo nghề cho nông dân một cách thiết thực và hiệu quả: mở rộng các hình thức đào tạo nghề thông qua hệ thống khuyến nông, các tổ chức dạy nghề của Hội

Nông dân Việt Nam và các tổ chức khác; hỗ trợ các cộng đồng nông thôn xây dựng chương trình dạy nghề và cung cấp thông tin cho lao động nông thôn; đào tạo ngắn ngày ngay tại doanh nghiệp; đào tạo theo hợp đồng giữa doanh nghiệp với cơ sở đào tạo, những học viên học nghề là do yêu cầu của các doanh nghiệp. Đồng thời, mở các buổi hội thảo, tọa đàm về sản xuất nông nghiệp, giới thiệu các sản phẩm khoa học, công nghệ hiện đại cho nông dân, cập nhật kiến thức mới về nông nghiệp cho nông dân. Thông qua đó, tạo điều kiện cho nông dân được tiếp cận với các giống cây trồng, vật nuôi có hiệu quả kinh tế cao; kiến thức, kinh nghiệm, cách thức tổ chức sản xuất, kinh doanh tiên tiến, hiệu quả...

Bốn là, đổi mới tổ chức và phương thức hoạt động của hệ thống chính trị cơ sở ở nông thôn. Cần giữ vững và tăng cường vai trò lãnh đạo của Đảng đối với hệ thống chính trị trong quá trình xây dựng NTM. Nâng cao trình độ của đội ngũ cán bộ, công chức địa phương. Tăng cường hiệu lực quản lý điều hành của chính quyền cơ sở. Củng cố tổ chức, đổi mới phương thức hoạt động của các tổ chức chính trị - xã hội ở nông thôn, nhất là tổ chức Hội Nông dân Việt Nam. Tạo mọi điều kiện thuận lợi để nông dân phát huy vai trò chủ thể của mình trong xây dựng NTM.

Bên cạnh đó, việc phát triển nông thôn bền vững đòi hỏi vốn đầu tư rất lớn. Do đó, Chính phủ cần đưa ra các chính sách khuyến khích, tạo thuận lợi cho các doanh nghiệp, các tổ chức chính trị - xã hội tham gia vào Chương trình xây dựng NTM. Đồng thời, có chính sách thúc đẩy sự phát huy nội lực từ chính các cộng đồng dân cư nông thôn. Nguồn lực huy động từ cộng đồng có thể dưới nhiều hình thức, như: đóng góp bằng công sức, tiền của vào các công trình cộng đồng, cải tạo nơi ở, sử dụng tín dụng để phát triển sản xuất...□

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Thủ tướng Chính phủ (2010). *Quyết định số 800/QĐ-TTg, ngày 04/06/2010 phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020*
2. Văn phòng Điều phối Chương trình Mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020 (2015). *Báo cáo tổng kết Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM đến tháng 05/2015*
3. Bùi Văn Tiến (2014). *Giải pháp huy động nguồn lực trong xây dựng NTM tỉnh Ninh Bình*, truy cập từ http://sonongnghiep.ninhbinh.gov.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=169:gii-phap-huy-ng-ngun-lc-trong-xay-dng-nong-thon-mi-tnh-ninh-binh&catid=73:xay-dng-nong-thon-mi&Itemid=49